

Kittenberger Kálmán

Kittenberger Kálmán (Léva, 1881. október 10. – Nagymaros, 1958. január 4.) magyar Afrika-kutató, zoológus, tanár, vadász és természettudományi író. A magyar vadászirodalom klasszikusa, 1920–1948 között a Nimród vadászújság főszerkesztője.

Ifjúkora

Szegény, nyolc gyermeket nevelő felvidéki iparoscsaládba született. Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte el. A gimnáziumból (részben anyagi, részben fegyelmi okból) a lévai tanítóképzőbe iratkozott át. Természettanár, Kriek Ernő tanította meg az állatok preparálására, az ő ajánlására kapott később segédpreparátori állást a Magyar Nemzeti Múzeumban, miközben a tanárképző főiskolát is látogatta. A családnak nem volt pénze a tanítatásra és olyan életet élt, hogy a nélkülözések miatt többször az öngyilkosság szélére sodoródott. Ebből kitörni úgy tudott, hogy önképzéssel szerzett tudást a trópusok élővilágáról, megismerkedett többek közt Herman Ottóval és Bíró Lajossal. A tanulmányai közben végzett segédpreparátori munkáját nem fizették meg, így nem tudta fenntartani magát, ezért félbe kellett szakítania tanulmányait és tanítói állást vállalt 1902 őszén Tatrang faluban, a hétfalusi csángók közt. Választása azért esett erre a vidékre, hogy legalább vadászszenvedélyének hódolhasson.

Első afrikai útja

Először 1903-ban Damaszkín Arzén bácskai földbirtokos kísérőjeként járt Afrikában. Anyagi körülményei miatt az utazásra reménye sem lehetett, Madarász Gyula ornitológus azonban beajánlotta őt az Afrikába készülő Damaszkínhoz, akinek szüksége volt preparátorra. Damaszkín azonban csak az ott-tartózkodás költségeit fedezte, az utazását nem. Szalai Imre közbenjárására a Nemzeti Múzeum biztosította számára a szükséges eszközöket és egy esztendei fizetést, cserébe Kittenberger gyűjteményeket ígért a Múzeumnak.

Későbbi útjai

Ezzel együtt 6 alkalommal összesen 16 évet töltött ott. Több, mint 60 000 példányból álló anyaggal gazdagította a Magyar Nemzeti Múzeum állattani gyűjteményeit. Ez a gyűjtemény mintegy 300 új állatfajt tartalmazott, amiből közel negyvenet Kittenbergerről neveztek el. 1903-1906 között azokat a területeket járta be a Kilimandzsáró vidékén, ahol másfél évtizeddel korábban Teleki Sámuel járt. 1906-1907-ben járt Tanzániában. Etiópiában a tudományosan szinte teljesen feltáratlan Danakil-földön végzett kutatásokat. 1908 és 1912 között a Viktória-tó keleti partvidékén, míg a világháborút megelőző két esztendőben Ugandában és Belga Kongóban gyűjtött és vadászott.

Az első világháború idején a brit hatóságok internálták, mint ellenséges állam polgárát. Öt évet töltött Indiában hadifogolytáborban. Vadászfegyvereit, felszerelését, gyűjteményét elkobozták, ezek végleg elvesztek. Indiai hadifogságából 1919-ben szabadult.

Innen hazatérve sem állást, sem lakást nem kapott. A nélkülözések után a Nimród című folyóirat szerkesztője, majd tulajdonosa lett. Emellett több természettudományi szaklap munkatársa volt. Afrikai kutatásai idején közvetlen kapcsolatban állt a hazai természettudomány legnevesebb képviselőivel, kiterjedt levelezést folytatott velük. Ezek a levelek ma már tudománytörténeti források. E szempontból különösen jelentős és életének alakulására is döntő befolyással bírt Kovács Ödön amatőr zoológussal folytatott tudományos információcseréje.

Tizenkét esztendő után, 1925–26-ban utazhatott újra Kelet-Afrikába. Ugandában, a Ruwenzori-hegység körüli őserdőkben vadászott a Magyar Nemzeti Múzeumszámba. 1928–29-ben ismét felkereste Uganda nyugati területeit, utolsó vadász- és gyűjtőútján a nagyvadak és madarak életét tanulmányozza. Több mint 60 000 darabból álló gazdag gyűjteményt hozott a Nemzeti Múzeumnak, benne 300 új állatfaj példányaival, ezek közül mintegy negyvenet róla neveztek el.

1930-ban sikertelenül pályázott a Fővárosi Állat- és Növénykert igazgatói állására.

Kittenberger 28 éven át, 1948-ig szerkesztette a Nimród c. folyóiratot, közben a marosvásárhelyi Vadász Újságban is publikált. 1948-ban a politikai hatalom félreállította. Még vadászfegyverét is elvették. Jövedelem és lakás nélkül maradt. Ekkor Kovács Ödönnek, Abesszíniában tragikus körülmények közt elhunyt vadásztársának családja adott neki szállást Nagymaroson, a következő években itt dolgozott (Balázs Dénes könyve szerint már 1920-ban Nagymarosra költözött). Feleségül vette Kovács Ödön húgát, Líviát.

Az 1956-os forradalom utcai harcai nyomán a budapesti Nemzeti Múzeum épületében tűz ütött ki, amely elpusztította az Afrika-gyűjteményt. Kittenberger Kálmán itt őrzött gyűjtésének nagy része megsemmisült, a Széchenyi Zsigmonddal közös trófea-gyűjteménnyel együtt. A veszteséget óriási szerencsétlenségként élte meg.

1956 után Kittenbergert rehabilitálták, több könyve és elbeszélése megjelenhetett, de a fő hivatásának tartott munkájához, a Nimród szerkesztőségébe már nem tért vissza. Írásaiban a vadászati szakszempontok mellett különös figyelmet fordított a természeti közeg, az afrikai népek életmódjának, szokásainak és társadalmának

részletes ismertetésére. Munkáinak e sajátossága Kittenbergert Afrika tudós kutatóinak sorába emeli. 1958-ban hunyt el nagymarosi otthonában.

Emlékezete

Kittenberger Kálmán sírja Budapesten. Farkasréti temető: 30/1-3-1. Szabó Iván alkotása

Kittenberger Kálmánnak Nagymaroson volt egy nyaralója, amit Sylvia Laknak hívnak ma. Mögötte egy meghagyott 3-4 méter magas fatönc látható, a tetején Kittenberger Kálmán fából készült mellszobrával. Az önkormányzat tervei közt szerepel e ház múzeummá való átalakítása. A nagymarosi Fő téren áll egy az 1970-es években készült Kittenberger Kálmán-mellszobor is.

Halálának évében, 1958-ban a megnyitották a veszprémi vadasparkot, amely Kittenberger Kálmán nevét vette fel. A bejárat előtt felállították a névadó bronz mellszobrát R. Kiss Lenke alkotását. Kittenberger Kálmán a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség lévai csapatának névadója, és róla neveztek el a lévai vár közelében egy utcát is. 1981-ben, születésének 100. évfordulóján a Magyar Posta 5 Ft névértékű bélyeget adott ki Kittenberger arcképével, melyet Gál Ferenc tervezett.

Balatonedericsen a Nagy Endre Vadászklub emléktáblát állított neki. Fekete István könyvet szentelt a nagy vadásztársnak, mely Kittenberger Kálmán élete címmel jelent meg. Életéről a Magyar Televízió 1997-ben – a „Magyarok Cselekedetei” sorozat keretében – rövid dokumentumfilmet mutatott be, amelynek szerkesztője, rendezője és operatőre Sáfrány József, gyártásvezetője Vári Péter volt.

Léván a vár melletti utca viseli nevét, a Koháry utcában pedig születésének 130. évfordulóján emléktáblát avattak.

Forrás

https://hu.wikipedia.org/wiki/Kittenberger_Kálmán